

sły bardziej istotny postęp w tym zakresie. Współczesna kultura wolna od antagonicznych sprzeczności klasowych wchłonęła niemało pierwiastków dawnej kultury inteligenckiej. Odrębnym problemem pozostaje — zdaniem autorów — kwestia mieszczańskich i drobnomieszczańskich wzorów obyczajowych, których zasięg znacznie przekracza ramy drobnomieszczańskiej warstwy społecznej. Niewątpliwym wydaje się jednak fakt, iż tak, jak struktura społeczna Polski dzisiejszej znajduje się na drodze do wytworzenia społeczeństwa, które pozbawione klasowo-antagonistycznych sprzeczności tworzy nową jakościowo wspólnotę narodową, tak i kultura tego społeczeństwa przekształca się w ogólnie społeczną, zintegrowaną kulturę narodową.

Wszystkim referatom towarzyszyła bardzo ożywiona naukowa dyskusja. Zostanie ona odtworzona na łamach periodyku „Życie Nauki”. Sesję podsumował wnikliwie prof. dr Tadeusz Cieślak.

J. K.

DOTYCHCZASOWY DOROBK I PERSPEKTYWY WSPÓLPRACY TOWARZYSTWA ROZWOJU ZIEM ZACHODNICH I INSTYTUTU ZACHODNIEGO

Wśród podstawowych zagadnień, jakie w latach wojny stały przed narodem polskim, program odzyskania obszarów zachodnich i północnych oraz pełne zjednoczenie Ziemi Odzyskanych w sprawiedliwych granicach państwa polskiego, zajmował jedno z pierwszych miejsc. Był on wprawdzie wysuwany przez różne partie polityczne i grupy działaczy, jednak na jedynym realnym gruncie został postawiony przez Polską Partię Robotniczą, która oparła program powrotu na te ziemie o sojusz, przyjaźń i współpracę ze Związkiem Radzieckim oraz o rewolucyjne przeobrażenia gospodarczo-społeczne w kraju. Zagadnienie to wyraźnie postawiła PPR od pierwszych chwil swego istnienia, a sformułowała je w sposób jednoznaczny w listopadzie 1943 r. w swej deklaracji programowej *O co walczymy*. W identyczny sposób postawione zostało zagadnienie granic państwa polskiego w deklaracji ideowej Związku Patriotów Polskich w Związku Radzieckim, ogłoszonej w „Wolnej Polsce” dnia 16 czerwca 1943 r.¹

Do pomocy władzom państwowym w wykonaniu tego zadania, stanął szeroki front organizacji społecznych i naukowych, przede wszystkim zaś reaktywowany w 1944 r. w Lublinie Polski Związek Zachodni i powołany w grudniu 1944 r. na zebraniu konspiracyjnym w Milanówku pod Warszawą — a od 27 lutego 1945 r. działający oficjalnie — Instytut Zachodni, który od chwili swego powstania rozpoczął wszechstronną pracę naukową i społeczną na Ziemach Zachodnich oraz na rzecz tych terenów.

Kiedy w 1957 r. powstało Towarzystwo Rozwoju Ziemi Zachodnich, nawiązujące do postępowych tradycji i dorobku polskiej myśli zachodniej, dla działaczy społecznych środowiska poznańskiego stało się sprawą oczywistą, że najważniejszym partnerem TRZZ w pracy naukowej, popularyzatorskiej i działalności społecznej będzie właśnie Instytut Zachodni, placówka badawczo-naukowa z siedzibą w Poznaniu.

Cele i metody działania Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich nakreślone zostały wyraźnie już w momencie powołania do życia tej organizacji na Zjeździe Centralnym w Warszawie 26 maja 1957 r. Konieczność powołania do życia takiej organizacji uzasadnił I sekretarz Komitetu Centralnego PZPR, Władysław Gomułka, który w liście skierowanym do uczestników Zjazdu napisał m. in.:

¹ Zob. N. Kołomejczyk, *Ziemi Zachodnie w działalności PPR*. Poznań 1966.

„Zespolone już dzisiaj na zawsze w jednym organizmie państwowym i narodowym Ziemię Zachodnią wymagają wszechstronnego, wzmożonego wysiłku władz państwowych i społeczeństwa dla pełnego wykorzystania ich bogactw oraz realizacji ich wielkich możliwości rozwojowych. Potrzebna jest taka organizacja. Potrzebna jest po to:

- aby wzbudzać i wzbogacać głębokie poczucie odwiecznej przynależności do narodu polskiego wśród ludności miejscowego pochodzenia, która przetrwała i odparła wiekowe próby germanizacji.
- aby w oparciu o prawdę historyczną i współczesną szerzyć w kraju i za granicą wydawnictwa i publikacje dające odpór rewizjonistycznym zakusom na nasze granice zachodnie”².

Podobne akcenty zawarte zostały w przemówieniu powitalnym przewodniczącego Rady Państwa, Aleksandra Zawadzkiego, który wskazał na konieczność szerokiej popularyzacji politycznego, gospodarczego i kulturalnego dorobku Ziemi Zachodnich oraz osiągnięć badawczych instytutów, uniwersytetów i innych placówek naukowych³.

Sformułowane w ten sposób sugestie i wytyczne znalazły swe odbicie także w statucie organizacji, która zakładając szeroki ruch społeczny oraz wnikliwą i udokumentowaną informację o Ziemiach Zachodnich, a także o problemie niemieckim, przyjęła za zasadę szerokie współdziałanie w swej pracy z Frontem Jedności Narodu, organizacjami młodzieżowymi i społecznymi, a na gruncie poznańskim z najbardziej kompetentną i predestynowaną do podjęcia tej działalności placówką tj. Instytutem Zachodnim.

Zagadnieniem posiadającym dla środowiska poznańskiego zasadnicze znaczenie było ustalenie i przedyskutowanie metod oraz form popularyzacji zagadnień, których znajomość w społeczeństwie wiąże się z żywotnymi interesami narodu i państwa polskiego.

1. Działalność społeczno-kulturalna i programowa

Miniony okres dwunastu lat istnienia Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich oraz dwudziestu czterech lat działalności naukowej Instytutu Zachodniego, stał się dla obu placówek okresem intensywnej pracy popularyzatorskiej, głównie w zakresie zagadnienia niemieckiego i innych, związanych z nim problemów. Stał się również faktem i zjawiskiem godnym odnotowania tym bardziej, że koncentrując wysiłki instytucji naukowej i organizacji społecznej — predestynowanej do przeniesienia na szeroki grunt społeczny osiągnięć naukowych Instytutu Zachodniego — uznany został powszechnie za nieodłączny element poznańskiej, popularyzatorskiej koncepcji TRZZ⁴.

Zdawano sobie sprawę z tego, że środowisko poznańskie jest związane szczególnie bliskimi więzami z Ziemią Zachodnią i że znaczną część „ogólnopolskiego” programu pracy Towarzystwa realizuje się od dawna w Poznaniu. Wtedy to właśnie dojrzewała koncepcja, że jedyną, właściwą drogą rozwoju Towarzystwa jest kooperacja z Ziemią Zachodnią oraz szeroka i naukowa popularyzacja zagadnień niemieckich. W tym kontekście wydaje się faktem bezspornym, że praca Zarządu Wojewódzkiego TRZZ w Poznaniu wydawała wiele pozytywnych rezul-

² List powitalny I sekretarza KC PZPR, Władysława Gomułki, do inauguracyjnego Zjazdu Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich „Przegląd Zachodni” nr 3/1957.

³ Przemówienie powitalne przewodniczącego Rady Państwa Aleksandra Zawadzkiego na inauguracyjnym Zjeździe Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich. „Przegląd Zachodni” nr 3/1957.

⁴ J. Prędkie, Z problematyki kooperacji w pracy Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich w Poznaniu. „Przegląd Zachodni” nr 2/1961.

tów. Już dzisiaj można powiedzieć, że TRZZ przyczyniło się w poważnej mierze do zacieśnienia więzi łączących Wielkopolskę z Ziemią Zachodnią, a poprzez współpracę z Instytutem Zachodnim do zapoznania społeczeństwa z całokształtem zagadnienia niemieckiego.

Poprzez szeroką współpracę z Instytutem Zachodnim, TRZZ przyczynia się też do zapoznawania zagranicą z żywotnymi interesami Polski, bardzo szerokiej populacji zagadnienia niemieckiego, opartej na podstawach naukowych⁵.

A) Studia i sesje

Rozwijana od pierwszych lat istnienia Towarzystwa rzetelna praca popularyzatorska, prowadzona w oparciu o kadre naukowe Instytutu Zachodniego, stworzyła dobrą podstawę do podjęcia szerokiej działalności społeczno-kulturalnej. Stała się ona dominującą formą pracy i objęła najszersze warstwy społeczeństwa Wielkopolski. Pracę tę prowadzi się dwoma głównymi nurtami:

- 1) propagowanie historycznej przeszłości i bieżących problemów gospodarczych i socjologicznych zachodzących na Ziemiach Zachodnich;
- 2) wiązania tej tematyki z kompleksowym ujęciem zagadnienia niemieckiego.

Problematyka ta rozwijana była w bardzo licznych formach podejmowanych w minionych dziesięciu latach przez TRZZ i Instytut Zachodni na terenie całego woj. poznańskiego.

Stwierdzono już wielokrotnie, że praca TRZZ i IZ oparta na naukowych podstawach, jest warunkiem szerokiej i masowej działalności społeczno-kulturalnej. Zarząd Wojewódzki Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich zorganizował samodzielnie względnie we współpracy z Instytutem Zachodnim szereg studiów i sesji popularnonaukowych z udziałem wybitnych specjalistów w charakterze prelegentów, a aktywność społeczno-kulturalnego, kulturalno-oświatowego i prelegentckiego — nie tylko z TRZZ — w charakterze uczestników.

W 1960 r., w okresie III Tygodnia Ziemi Zachodnich (14 i 15 maja), TRZZ zorganizowało w Poznaniu wspólnie z Instytutem Zachodnim sesję naukową pt.: *Tysiąclecie polskich Ziemi Zachodnich*, w której ze względu na jej jubileuszowy charakter (15-lecie Instytutu Zachodniego) uczestniczyli przedstawiciele władz centralnych i goście zagraniczni⁶. W tym samym roku zorganizowano wspólnie z IZ i Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego trzydniową sesję naukową, która podsumowała wyniki 15-letniej pracy oświatowej na Ziemiach Zachodnich oraz dała asumpt do wyciągnięcia wniosków na przyszłość⁷. W grudniu 1960 r. odbyła się natomiast sesja kooperacyjna, której celem było poszerzenie form współpracy obu instytucji — IZ i TRZZ. Sesję antymilitarystyczną z udziałem pracowników naukowych Instytutu Zachodniego zorganizowano także w październiku 1960 r. w Pile. Również w październiku tegoż roku Zarząd Wojewódzki TRZZ w Poznaniu, wspólnie z Instytutem Zachodnim, zorganizował dwudniową sesję naukową dotyczącą zagadnień rewizjonizmu zachodnoniemieckiego, w której — obok naukowców polskich — uczestniczył doc. E. Wolgramm z Lipska.

W 1962 r. odbyła się w Rogoźnie, zorganizowana przez ZW TRZZ i Dyрекcyję Instytutu Zachodniego, sesja poświęcona postępowym tradycjom pracy oświatowej w Niemczech, na obszarach odzyskanych oraz w polskich szkołach ówczesnej V Dzielnicy Związku Polaków w Niemczech. W sesji uczestniczyło m. in. 25 nauczycieli pracujących w tych szkołach.

⁵ J. Prędko, *Bilans dwuletniej działalności Poznańskiego Okręgu Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich*. „Przegląd Zachodni” nr 1/1960.

⁶ W. Tomaszewski, *Sprawozdanie z sesji naukowej pt. „Tysiąclecie polskich Ziemi Zachodnich”*. „Przegląd Zachodni” nr 4/1960.

⁷ B. Chmielewska, *Sprawozdanie z sesji naukowej pt. „Szkoła i nauczyciel na Ziemiach Zachodnich”*. „Przegląd Zachodni” nr 3/1960.

W ramach uczczenia rocznicy śmierci Michała Drzymały i rocznicy powstania Związku Polaków w Niemczech sesje popularnonaukowe związane z tymi wydarzeniami odbyły się w Pile, Trzciance, Lesznie i innych miastach powiatowych woj. poznańskiego. W lutym 1962 r. Zarząd Wojewódzki TRZZ zorganizował wspólnie z Komisją Zagospodarowania Odry i Instytutem Zachodnim sesję naukową pt. *Zagadnienia gospodarki wodnej Warty jako problemu powiązania Odry i Wisły*. W sesji uczestniczyli naukowcy oraz działacze polityczno-gospodarczy z Warszawy, Poznania, Wrocławia, Łodzi, Bydgoszczy i Zielonej Góry.

Rok 1962 był w działalności kulturalno-oświatowej Zarządu Wojewódzkiego Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich w Poznaniu rokiem w pewnym sensie przełomowym. Zarząd Wojewódzki zaczął przedstawiać się stopniowo z organizowania wielkich sesji o charakterze ogólnopolskim czy wojewódzkim, na organizowanie sesji terenowych, dla aktywów poszczególnych zarządów powiatowych TRZZ. Sesje te, organizowane wspólnie z Instytutem Zachodnim i zarządami powiatowymi Towarzystwa, dotyczyły w latach 1962-1964 problematyki niemieckiej, obejmując każdorazowo 4-6 wykładów. W okresie tym sesje popularnonaukowe odbyły się w Kępnie, Kaliszu (powtórzona trzykrotnie dla przeszło 1000 słuchaczy), Gorzowie, Trzciance, Kole, Ostrowie (około 500 słuchaczy), Koninie i dwukrotnie w Poznaniu.

Szereg inicjatyw — sesji popularnych i popularnonaukowych, odczytowych oraz prelegenckich (z udziałem aktywów prelegentów TRZZ) i innych imprez naukowych — zrealizowano w Pile i Trzciance. W Pile odbyła się w 1961 r. w okresie V Tygodnia Ziem Zachodnich, sesja naukowa z udziałem pracowników Instytutu Zachodniego, poświęcona węzłowym problemom ziemi nadnoteckiej. Podobna sesja miała tam miejsce także w 1963 r., a zorganizowana została w ramach współpracy międzyregionalnej w regionie nadnoteckim.

Dobre tradycje mają także kontakty Zarządu Powiatowego TRZZ w Trzciance oraz IZ, które dają od szeregu lat asumpt do organizowania wspólnych sesji popularnonaukowych w tym mieście. Ostatnio taka sesja z okazji 50-lecia niepodległości Polski odbyła się w sali Miejskiej Rady Narodowej w Trzciance. Na sesji referaty wygłosili: wicedyrektor IZ — dr Zdzisław Nowak — *Polska na tle gospodarki światowej w okresie 50-lecia*, mgr Zbigniew Kulak, *Węzłowe zagadnienia polsko-niemieckie w latach 1918-1939* oraz mgr W. Tomaszewski, *50 lat polskiej myśli zachodniej*. Liczny udział przedstawicieli społeczeństwa, nauczycieli i młodzieży oraz ożywiona dyskusja, jaka wywiązała się po referatach, jest świadectwem żywych zainteresowań problematyką rozwoju państwowości polskiej w okresie minionych 50 lat.

Równie cenną była inicjatywa Zarządu Powiatowego TRZZ w Trzciance, dotycząca nawiązania współpracy z członkami Polskiego Towarzystwa Socjologicznego — pracownikami naukowymi Instytutu Zachodniego. W ramach tego porozumienia naukowcy przeprowadzili i przeprowadzają badania socjologiczne tego regionu, a w latach 1963-1968 zorganizowali sesje w powiecie trzcianeckim i odbyli tam szereg interesujących spotkań w Krzyżu i Wieleniu Póln., dyskutując nad problemami społecznymi i socjologicznymi obu miast. Niezależnie od organizowania tych spotkań naukowych, Zarząd Wojewódzki TRZZ, poszczególni działacze Zarządu Wojewódzkiego i pracownicy naukowcy Instytutu Zachodniego, współdziałali również bardzo często w organizowaniu studiów, sesji i podobnych akcji o charakterze ogólnopolskim i międzywojewódzkim. Na szczególną uwagę zasługuje tu: VII sesja Rady Naukowej TRZZ w Poznaniu, która wytyczyła dalsze kierunki naukowej współpracy z Ziemiami Zachodnimi i przyczyniła się do zaktywizowania w tym zakresie innych ośrodków naukowych w kraju⁸. Podobny charakter miała również VIII se-

⁸ J. Prędko, VII sesja Rady Naukowej TRZZ w Poznaniu. „Przegląd Zachodni” nr 6/1961.

sja Rady Naukowej Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich, która odbyła się w 1962 r.⁹

W latach 1960-1962 współdziałano w organizowaniu kolejnych Studiów Pomorzoznawczych. Pracownicy Instytutu Zachodniego i Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza wyjeżdżali bardzo często na teren Ziem Zachodnich z wykładami, uczestniczyli w wielu organizowanych tam sesjach naukowych i popularnonaukowych, przenosząc na szeroki grunt wyniki badań naukowych poszczególnych pracowników i zakładów Instytutu.

Niemalą jest również udział poznańskiego środowiska naukowego, związanego z Towarzystwem w prowadzeniu badań regionalnych i opracowaniu materiałów źródłowych, przede wszystkim w opracowanie materiałów dla uczącej się młodzieży. Należy odnotować z tych inicjatyw: *Dzieje Ziemi Lubuskiej w wypisach*, opracowane przez prof. dra Michała Szanieckiego i mgr. W. Korcza, analogiczne wypisy dotyczące woj. koszalińskiego, opracowane przez prof. M. Szanieckiego i doc. dra K. Ślaskiego, oraz pracę pod redakcją prof. dra Władysława Markiewicza pt. *Przemiany społeczne na Ziemach Zachodnich* i publikację pt. *Młode pokolenie Ziem Zachodnich*.

B) Działalność odczytowa

Najbardziej masową formą oddziaływania Towarzystwa jest jednak prowadzona przez prelegentów — pracowników naukowych Instytutu Zachodniego oraz aktyw wojewódzki i powiatowy akcja odczytowa.

W 1960 r. przeprowadzono na terenie m. Poznania i woj. poznańskiego ogółem 540 odczytów, przy czym w roku tym (podobnie jak i w latach następnych) przeważała zdecydowanie tematyka niemiecka. (260 odczytów). W 1961 r. TRZZ i IZ zorganizowały ponad 800 odczytów. Szczególne nasilenie tej akcji przypadało zawsze na Tydzień Ziem Zachodnich. W Koninie np. wygłoszono w TRZZ 34 odczyty dla 2 tys. osób, w 1962 r. — 830 odczytów wysłuchało 52 tys. osób, w 1963 r. — ilość odczytów osiągnęła liczbę 880. Natomiast w 10-ciu miesiącach 1964 r. wygłoszono w woj. poznańskim ponad 830 odczytów.

Wynika z tego, że w okresie od 1959 do 1964 r. wojewódzki i terenowy aktyw Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich oraz Instytutu Zachodniego wygłosił około 3 880 odczytów, których wysłuchało ponad 200 tys. osób. Zestawienie to nie obejmuje jednak kilku tysięcy pogadanek wygłoszonych dla młodzieży, jak również odczytów o tematyce Ziem Zachodnich i problemie niemieckim, wygłoszonych przez prelegentów innych organizacji i instytucji. Na podkreślenie zasługuje również fakt, że szczególne nasilenie działalności odczytowej występuje zawsze w okresie Tygodnia Ziem Zachodnich, rocznicy powstania NRD oraz innych okolicznościowych wydarzeń i rocznic. Z takiej właśnie okazji zorganizowana została sesja odczytowa w 1959 r.¹⁰ oraz Ogólnopolski Zjazd Studenckich Kół Naukowych w Poznaniu, poświęcony problematyce Ziem Zachodnich¹¹.

Taką szczególną okazją była w 1967 r. XVIII rocznica powstania Niemieckiej Republiki Demokratycznej, a w 1968 r. XIX rocznica powstania NRD oraz XXV-lecie Ludowego Wojska Polskiego. Podczas tych obchodów TRZZ i IZ przeprowadziły wiele imprez, spotkań i odczytów samodzielnie (np. w Poznaniu, Kole, Wą-

⁹ M. Magdziarek, *VIII Sesja Rady Naukowej Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich*. „Przegląd Zachodni” nr 3/1962.

¹⁰ M. Suchocki, *Naukowa Sesja Odczytowa z okazji 10-lecia Niemieckiej Republiki Demokratycznej*. „Przegląd Zachodni” nr 5/1959.

¹¹ M. Szczepaniak, *Problematyka Ziem Zachodnich na II Ogólnopolskim Zjeździe Studenckim Kół Naukowych w Poznaniu*. „Przegląd Zachodni” nr 2/1963.

growcu, Turku, Krotoszynie, Nowym Tomyślu, Pleszewie, Kępnie), a współdziałały przy organizowaniu innych.

Wiele uwagi i energii w organizowaniu poszczególnych imprez wykazują przede wszystkim poszczególne zarządy powiatowe TRZZ. Aktyw węgrowski np. w okresie 1959-1960 przeprowadził przeszło 300 prelekcji dla 10 tys. słuchaczy. W powiecie Słupca zorganizowano w latach 1961-1964 — 168 odczytów. W powiecie nowotomyskim w jednym tylko 1963 r. odbyły się 123 prelekcje. W 1964 r. zorganizowano m. in. w pow. pleszewskim — 102, średzkim — 96, chodzieskim — 64, leszczyńskim — 59 odczytów.

W Poznaniu zorganizowano w 1963 r. wspólną akcję — TWP, Prezydium DRN — Grunwald, Instytutu Zachodniego i Zarządu Wojewódzkiego TRZZ — w celu upowszechnienia wiedzy o problematyce niemieckiej i Ziemi Zachodnich w zakładach pracy tej dzielnicy, gdzie odczyty wygłaszali przede wszystkim pracownicy poszczególnych zakładów Instytutu Zachodniego. Bardzo cenną w zakresie popularyzacji zagadnień niemieckich jest także inicjatywa działaczy trzcińskich, gdzie ośrodkiem koncentrującym działalność odczytową stał się Klub Dyskusyjny inteligencji, założony przy ZP TRZZ i pracujący w oparciu o działaczy regionalnych. Członkowie Klubu odbywają częste spotkania z naukowcami i specjalistami z Instytutu Zachodniego oraz innych ośrodków naukowych Poznania, a następnie występują sami z prelekcjami w terenie.

W ciągu ostatnich lat nastąpiło pewne przegrupowanie tematyki odczytów i środowisk słuchaczy. Interesujące wyniki w tej mierze przynosi próba analizy akcji odczytowej np. w 1967 r. Wynika z niej, że około 60% odczytów dotyczyło spraw niemieckich, a blisko 40% — dorobku Polski na Ziemiach Zachodnich. Z ogólnej liczby około 800 odczytów, wygłoszonych w tym właśnie roku, około 20% odbyło się w szeregach własnej organizacji, zakładach pracy i w środowiskach inteligencji, natomiast około 30% w środowisku wiejskim.

2. Plany i zamierzenia na przyszłość

Nasilenie akcji odczytowej na tematy niemieckie spowodowało w ostatnim roku konieczność zdwojenia wysiłków Zarządu Wojewódzkiego TRZZ na polu działalności naukowej i popularyzatorskiej. W zrozumieniu tych potrzeb Dyrekcja Instytutu Zachodniego utworzyła Studium Niemcoznawcze przy Instytucie Zachodnim mające na celu upowszechnienie badań naukowych nad problemem niemieckim. Studium przyjęło następujący, problemowy zestaw tematyczny referatów:

- a) Niemiecka Republika Federalna — jej życie gospodarcze, polityczne i kulturalne.
- b) Niemiecka Republika Demokratyczna — jej pozycja prawna, polityczna i gospodarcza.
- c) Integracja europejska i rola w niej NRF — w aspekcie ideologicznym, politycznym i ekonomicznym.
- d) Stosunki polsko-niemieckie w ujęciu historycznym.

Ten zestaw tematyczny został wydrukowany i rozesłany do centralnych i wojewódzkich organizacji społecznych oraz do wszystkich zarządów wojewódzkich Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich. W oparciu o ten zestaw realizuje się aktualnie działalność Studium. Przybiera ona, w zależności od propozycji zgłaszanych przez Instytucje terenowe, następujące formy: a) sesje popularnonaukowe, b) systematyczne kursy szkoleniowe, c) odczyty indywidualne, d) seminaria dla prelegentów.

Instytut Zachodni wraz z Zarządem Wojewódzkim TRZZ w Poznaniu, jak również we Wrocławiu i Łodzi, zorganizował popularne sesje naukowe w tych miastach oraz w Wałbrzychu, Jeleniej Górze, Dusznikach Zdroju, Kole i Trzebnicy, na temat aktualnych problemów niemieckich, zagadnień sytuacji międzynarodowej oraz politycznych, gospodarczych i kulturalnych aspektów rozwoju Ziemi Zachod-

nich. W Trzciance zorganizowano sesję poświęconą 50-leciu Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej oraz — wspomnianą już — sesję naukową z okazji 50-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości. W czasie niedługiej stosunkowo działalności Studium wygłoszono już ogółem kilkadziesiąt prelekcji, przy czym najczęstszą formą pracy tej komórki Instytutu Zachodniego były odczyty indywidualne. Dotyczyły one tak popularyzacji wiedzy o Niemczech współczesnych, jak i 50 rocznicy Rewolucji Październikowej, a ostatnio 50-lecia państwowości Polski oraz „Dni Książki Społeczno-Politycznej”. Oprócz Poznania i woj. poznańskiego, objęto akcją odczytową m. in.: Gdańsk, Szczecin, Koszalin, Wrocław, Kielce i Radom.

Nową formą wspólnej działalności na polu popularyzacji wiedzy o Niemczech są organizowane przez ZW TRZZ i IZ dyskusje naukowe i spotkania dyskusyjne. Sesja na temat *Europa a problem niemiecki* odbyła się w 1967 r. w Trzciance, natomiast podobna dyskusja (*Europejska polityka Francji*) zorganizowana została w I kwartale 1968 r. przez Klub Dyskusyjny Studenckiego Klubu „Od nowa” w Poznaniu. Podobne sesje dyskusyjne organizuje się dla społeczeństwa m. Poznania (w każdy drugi czwartek miesiąca w Klubie MPiK oraz dla grona specjalnie zainteresowanych tymi zagadnieniami osób — w ramach reaktywowanych obecnie „Czwartków TRZZ” (w każdy trzeci czwartek miesiąca — w Instytucie Zachodnim). Podczas pierwszego spotkania tego typu, w dniu 17 października 1968 r. prelekcję pt. *Problem orientacji w dziejach polskiej polityki zagranicznej* wygłosił doc. dr Jerzy Krasuski. W dniu tym miała również miejsce uroczystość wręczenia dyplomu i odznaki zbiorowej „Zasłużonego Działacza TRZZ” Instytutowi Zachodniemu. Wręczając to wyróżnienie, przewodniczący Zarządu Wojewódzkiego Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich w Poznaniu, Józef Kujawa podkreślił, że odznaka przyznana Instytutowi Zachodniemu przez Radę Naczelną TRZZ w Warszawie — na wniosek ZW TRZZ w Poznaniu — jest wyrazem uznania dla całokształtu pracy Instytutu Zachodniego na rzecz Ziem Zachodnich i badania problemu niemieckiego.

W toku dalszej pracy popularyzatorskiej TRZZ i IZ poszerzony zostanie również zakres tematyczny prelekcji, podczas których pracownicy naukowcy Instytutu, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza oraz Agencji Prasowej „Interpress” (dziennikarze) — występujący z ramienia TRZZ, omawiali będą takie zagadnienia, jak: a) metody i skutki wojny psychologicznej, b) wywiad Gelhena a Polska, c) stosunek wielkich mocarstw do polskich granic zachodnich, d) stosunki polityczne Anglii i USA z NRF, e) sytuacja wewnętrzna w NRF.

Tak więc zakres współpracy Zarządu Wojewódzkiego TRZZ w Poznaniu i Instytutu Zachodniego jest bardzo szeroki. Dotychczasowe osiągnięcia w dziedzinie popularyzacji wiedzy o Niemczech w społeczeństwie Wielkopolski nakreślone zostały tutaj w zarysie. Trudno bowiem przedstawić i omówić wszystkie inicjatywy z którymi występowali i występują przedstawiciele Dyrekcji Instytutu Zachodniego oraz działacze Zarządu Wojewódzkiego Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich w Poznaniu.

Wydaje się faktem bezspornym, że praca Zarządu Wojewódzkiego TRZZ oraz IZ przyniosła wiele pozytywnych rezultatów. Powiedzieć można już dzisiaj, że szerega współpraca TRZZ i IZ przyczynia się poważnie m. in. do zacieśniania więzi między Wielkopolską a Ziemiami Zachodnimi oraz zyskania dla obu organizacji — naukowej i społecznej — zaufania i opieki władz oraz kredytu moralnego w społeczeństwie¹².

Tadeusz Bartkowiak

¹² V Tydzień Ziem Zachodnich 1962 oraz 5-lecie działalności Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich. „Przegląd Zachodni” nr 3/1962.